

Eduskunnan politisointi

Puheenvuoro kansanedustajien toiminnan arvioinnista

KARI PALONEN

”Eduskuntakin on politisoitu”. Tällä uskomattomalla ilmaisulla moitti liberaalien kansanedustaja Irma Karvikko eduskuntaa joskus v. 1970 tienoilla. Tänäpäin voi pikemminkin väittää päinvastaista: eduskuntakin on epäpolitisoitu. Tätä käsitystä tukee ehkä parhaiten se, kuinka kansanedustajien avustajiksi palkattiin edustajien omia lapsia ja vanhempia jne. Eikä kukaan taida mainostaa vaaleissaan itseään: ”Poliitikko eduskuntaan”.

Aihetta kyllä olisi. Poliittisesti toimiminen on tosin hyvinkin radikaalisti irrottanut paikkasiteistään, ja jo Max Weber sanoi että me kaikki olemme ”tilapäispoliitikkoja” (*Gelgenheitspolitiker*, Weber 1919, 41). Silti on tietysti selvää että erilaiset pelikentät vaihtelevat sen suhteen, kuinka intensiivisesti ja ekstensiivisesti poliittisesti niissä toimitaan. Ekstensiivisyys koskee sitä kysymysaluetta, joka ymmärretään poliittiseksi, toisin sanoen sellaiseksi että sen suhteen vaihtoehdot toimintatavat ovat mahdollisia. Intensiivisyys puolestaan koskee sitä, miten aktiivisesti ja taitavasti olemassaolevaa pelivaraa käytetään. Hieman yksinkertaistaen: pelivaran ekstensiivisyys viittaa politisointiin, sen intensiivisyys politikointiin. (vrt. Palonen 1993).

Parlamentti on epäilemättä pelikenttä, jossa toiminnan poliittisuuden välttäminen on vaikeampaa kuin muualla, ja jossa myös tilaisuus politikointiin on monissa suhteissa parempi kuin muualla. Toisin sanoen parlamentti on

varmasti politisoidun pelitilan moderni paradigma sekä politiikan alan että intensiivisyyden kriteereillä arvioituna. Juuri tällaisena parlamenttia on myös puolustettava ja tämän vuoksi on vaadittava eduskunnan politisoimista.

Poliittisuuden arviointini nojautuu kahteen kriteeriin politiikalle, pelivaraan ja valtaosuuksien tavoitteluun. Toisin sanoen politiikka on toimintaa kontingentissa maailmassa, jossa aina voi toimia toisinkin, siis on pelivaraa sen suhteen miten toimintaan (vrt. esim. Pocock 1975). Tätä pelivaraa voi Weberin tavoin käsitellä valtaosuuksina, jotka tarjoavat tilaisuuksia (*Chancen*) toisin toimimiseen (vrt. Weber 1919, 36-37). Poliittinen toimija tai poliitikko sanan em. laajassa mielessä on jokainen, jolla on joitakin valtaosuuksia (*Machtanteile*) toimimiseen toisin kuin mitä hän on aikaisemmin toiminut tai miten toiset niillä toimivat.

Kontingenssin aspektit parlamentissa

Parlamentin poliittisuus koskee primaarisesti ekstensiivisyyttä. Moderneissa poliittisissa kulttuureissa se näyttäytyy useiden eri kontingenssin aspektien yhtäaikaisena läsnäolona parlamentin toiminnassa. Tarkasteltakoon näitä kontingenssin aspekteja hieman yksityiskohtaisemmin.

Ensinnäkin parlamentti valitaan yleisillä vaaleilla. Vaaleissa kontingenssi näyttäytyy

monin tavoin. Vaalit nojautuvat lukuisten äänestäjien ratkaisuihin, joista jokainen voisi olla erilainenkin. Vaalit edellyttävät kamppailua äänistä, mielipiteiden muodostamista ja jäsentämistä, ja vaalitulos on tämän kamppailun kontingentti tuote. Parlamentin paikkajakautuma voisi olla aina toisenlainenkin, ja varsin satunnaisilla vaaliteknisillä seikoilla on toisinaan olennainen merkitys parlamentin voimasuhteille. Yksityisen edustajan valituskutilo on aina riippuvainen vaaleissa ilmaistuista toisten mielipiteistä ja niiden jakautumasta. Lopulta vaalien tulos on voimassa vain määräajan, ja uusissa vaaleissa kaikki em. kontingenssin ilmaukset voivat muuttua toisiksi. Pelkistetysti ilmaisten parlamentin poliittisuus näyttäytyy sitä muodostavien ihmisten vaaleissa ilmaisemien mielipiteiden moninaisuuden, epävarmuuden ja epävakauden sekä niiden jakautuman satunnaisuusien yhteistuohteena. Parlamentaarista politiikalta puuttuu "kestävän pohja", ja sen toiminnan edellytys on, että parlamentissa on kyettävä politiikoimaan ilman "pohjan" kaipuuta.

Etenkin maissa joissa noudatetaan "parlamentarismia" periaatetta, parlamentti toimii foorumina hallituksen muodostamiselle ja sen "luottamuksen" toteutamiselle. Toisin sanoen parlamenttiin muodostuu vaaleissa "voimasuhteet", joihin sen ja hallituksen väliset suhteet pääosin nojaavat: niihin perustuu hallitusten muodostaminen ja niiden kontrolli vaalikauden aikana. Parlamentti jakautuu toisin sanoen hallituksen kannattajiin ja vastustajiin, minkä jaon pysyvyys vaalikauden aikana riippuu sekä hallituksen että kansanedustajien toiminnan pelivarasta.

Lisäksi parlamentti tietysti päättää laeista, budjetista ym. "asiakysymyksistä". Vaikka nämä päätökset toimivat hallituksen esitysten pohjalta, nekin edellyttävät pelivaran olemassaoloa ja käyttöä. Yksityisten kansanedustajien oma-aloitteiselle aktiivisuudelle mm. valiokunnissa on löydettävissä melkoisesti pelivaraa. Samoin kansanedustajien toiminta lain tai budjetin yksityiskohtien muuttamiseksi voi osoittautua poliittisesti tärkeämmäksi kuin mitä hallitus ja sen valmistelubyrokraatia ymmärtävätkään.

Edelleen parlamentti päättää omista toimi-

henkilöistään (puhemiehistö, valiokunnat jne.) sekä omasta aikataulustaan, työjärjestyksestään ym. Näissä proseduraalisissa kysymyksissä parlamentin päätösvalta on kiistämätön, ja esimerkiksi työmuotojen uudistamiseen muilla kuin parlamentin jäsenillä on suhteellisen vähän tilaisuuksia.

Lopulta parlamentti kontrolloi ministerien ja viranomaisten toimintaa keskustelemalla julkisesti siitä eri yhteyksissä (keskustelut, aloitteet, kysymykset, kertomukset jne.). Vaikka parlamentti ei voikaan suoranaisesti päättää näistä asioista, julkinen huomio ja keskustelu on sellaisenaan poliittisesti merkittävää ja rajoittaa byrokratian mahdollisuuksia pelata niin kuin parlamenttia ei olisikaan.

Kutsun näitä viittä parlamentaarisen politiikan pelivaran aspektia vaali-, voimasuhde-, deliberointi-, proseduraali- ja kontrollikontingenssiksi. Niillä yhdessä ja erikseen on ratkaiseva vaikutus parlamentin toiminnan poliittisuuden alalle, kun taas sen intensiivisyys riippuu siitä, miten näitä kutakin pelivaran aspektia halutaan ja osataan käyttää. Parlamentin depolitisointi voisi näyttäytyä sekä pelivaran kaventamisena että pyrkimyksinä supistaa pelivaran käyttöä kullakin aspektilla.

Modernien parlamenttien käytännössä on tietysti paljon epäpoliittisointumisen piirteitä, kuten vaalijärjestelmän manipulointi niin että "tulos" suurelta osalta tiedetään etukäteen, hallituksen ja byrokratian vallan kasvu parlamenttiin verrattuna jne. Samanaikaisesti vaihtoehtojen periaatteellinen ymmärtäminen on kaikilla tasoilla – liikkuvista äänestäjistä kyselytuntien tiukentamiseen ja työjärjestyksellä taktikoinnin mahdollisuuksien ymmärtämiseen – kasvanut. Moderneista parlamenteista ei ole tullut kumileimasimia, vaan niissä koko ajan etsitään uusia tapoja osoittaa ja ilmaista pelivaran olemassaoloa.

Suomen eduskunnalle on 1970-luvulta lähtien ollut tunnusomaista hallitusten kasvanut vakaus, mikä on pienentänyt eduskuntaryhmien pelivaraa suhteessa hallitukseen. Tämän kääntöpuolena, erityisesti sen jälkeen kuin puolueiden aparatti on menettänyt otettaan äänestäjistä, kansanedustajien pelivara kasvanut omiin puolueisiinsa nähden, etenkin silloin kun kysymys ei ole hallituksen ja opposition voimasuhteis-

ta. Näiden voimasuhteiden merkitys yksityisten kansanedustajien politikoinnin pelivaralle on suhteessa vähentynyt, ainakaan sikäli kun kysymys ei ole vain laki- ja budjettipäätöksistä vaan kaikesta muusta, mitä kansanedustajat omassa politiikassaan voivat tehdä.

Kansanedustajan pelivaran kasvulla en siis tarkoita "vapaiden käsien" myönnön yleistymistä äänestyksissä tai näiden tulosten suurempaa arvaamattomuutta vaan sitä, että "kansanedustajan" statuksen sisältämää valtaosuutta voi käyttää pelivaran lähteenä monenlaiselle politikoinnille, joka on valtaosiltaan hallitusoppositio-jaosta riippumatonta. Tämä koskee sekä politikoinnin alaa että sen intensiivisyyttä. Yleinen elämän politisoituminen, erilaisten perinteisesti "annettuina" pidettyjen "asioiden" muuntaminen avoimiksi kysymyksiksi, ts. niiden kiistanalaistaminen ja valinnanvaraistaminen, avaa pelivaraa myös kansanedustajien poliittiselle mielikuvitukselle, erityisesti suhteessa hidasliikkeiseen byrokraattiseen aparattiin.

Onko eduskunta epäpoliittisoinnut?

Tätä taustaa vasten voi kysyä, millaisia henkilöitä eduskuntaan tulisi valita? Halutaanko parlamenttiin siis henkilöitä, joilla on aktiivisuutta ja kompetenssia käyttää kansanedustajien käytössä olevaa pelivaraa? Mitä poliittista merkitystä on sillä, toimivatko kansanedustajat enemmän vai vähemmän poliittisesti? Tulisiko eduskuntaan valita entistä vähemmän vai entistä enemmän "poliitikkoja", ts. henkilöitä, joilla on sekä tahtoa että valmiutta toimia siellä poliittisesti?

Näiden kysymysten kannalta poliittisuuden ekstensiivisyyden ja intensiivisyyden erolla on ilmeinen merkitys. Jos ekstensiivisyys koskee kysymyksen poliittiseksi ymmärtämistä ja in-

tensiivisyys politikoinnin kvaliteettia, voidaan muodostaa kansanedustajien nelikenttä suhteessa heidän toimintansa poliittisuutteen. (ks. alla)

Tyyppien konstruktiossa on tietysti erotettava edustajan suhde politiikkaan valintahetkellä ja ensimmäisen kauden päättyessä: poliittiseksi oppimista ei pidä väheksyä. Toisaalta nämä tyytit ovat historiallisesti muuttuvia: esimerkiksi tietyn ajankohdan yleispoliittikot voivat poliittisen tilanteen ja laajemmin poliittisen kulttuurin käytäntöjen muutoksen vuoksi "pudota" rivipoliitikkojen sarjaan. Tärkeää on myös huomata se, että "epäpoliittikoiksi" en lue suinkaan niitä – Suomessa kovin tavallisia – antipoliittikko-poliittikkoja, jotka pelaavat poliittisesti sillä valtaosuudella, että he näyttävät ulospäin epäpoliittikkoina lisätäkseen kannatustaan. He voivat sijoittua mihin tahansa kolmesta muusta tyyppistä silloin kun he toimivat poliittikkoina eduskunnassa tai muualla.

Näillä täsmennyksillä voidaan katsoa, että tyytit liittyvät hieman erilaisiin kontingenssin ilmenemismuotoihin. Epäpoliittikot saavat kiittää asemastaan yksinomaan vaalikontingenssin joitakin аспекteja, mutta he ovat, ainakin aluksi, "ulkona" eduskunnan sisäisen työskentelyn kontingenssista ja sillä pelaamisen mahdollisuuksista. Parlamentin jäsenyys merkitsee heille muun karriäärin jatkoa, ja tässä mielessä he esiintyvät julkisuudessa kansanedustajina. Rivipoliittikot hallitsevat parlamentaarisen voimasuhdekontingenssin eli tietävät paikkansa hallituksen ja oppositio välisissä suhteissa. He ovat aina läsnä istunnoissa ja noudattavat puolueen linjaa, mutta heidän tilallaan napinpainajana voisi olla kuka tahansa toinenkin. Teemapoliittikot tulevat eduskuntaan yhden tai muutaman asian ajajana, jonka suhteen he toimivat enemmän tai vähemmän fanaattisesti,

Kansanedustajien suhde politiikan pelivaraan

		ekstensiivinen	
	–	epäpoliittikot	+
intensiivinen	–		rivipoliittikot
	+	teemapoliittikot	yleispoliittikot

sen laajempaa poliittista merkitystä tai hallituskoalitiota arvioimatta, mutta oman asiansa suhteen heidän toiminnallaan on merkitystä sekä deliberaatio- että kontrollikontingenssille. Yleispolitiikat ovat niitä, joille kansanedustajan paikka on poikkeuksellisen pelivaran lähde, jota he osaavat käyttää systemaattisesti ja taitavasti. He hallitsevat kaikki kontingenssin muodot, mutta ehkä eduskunnan sisäisellä proseduraalisella kontingenssilla pelaamisen taito erottaa heidät ratkaisevimmin muista. Yleispolitiikolle taito nähdä kaikissa tilanteissa jonkinlaista pelivaraa ja arvioida sen poliittista merkitystä on tärkeämpi kuin asiakysymysten ratkaisut, jotka he näkevät aina suhteellisiksi.

Jos tarkastelee Suomen eduskuntaa, on selvää, että sieltä löytyy kaikkia näitä tyypejä. Sormituntumalla arvioiden tuntuisi, että puolue- ja järjestöjyristä muodostuneiden rivipoliitikkojen osuus on viime vuosikymmeninä supistunut spesialisoituneiden teemapoliitikkojen kustannuksella. Tämä on paradoksaalisesti tapahtunut rinnan hallitusten keski-ään pitenemisen kanssa, mutta rinnakkaisuus on ymmärrettävissä sikäli, että hallitukset Suomessa kaatuvat sisältäpäin, eivät eduskunnan epäluottamuslauseisiin. Viite epäpoliitikkojen suuresta osuudesta on, että ulkomaalaiset lehdet aina ihmettelevät sitä suurta julkkisten osuutta Suomen eduskuntaan pyrkijöistä ja valituistakin. Epäpoliitikkojenkin osuus lienee kasvanut rivipoliitikkojen kustannuksella, tai pikemminkin raja on suhteellistunut, siten että hallituspelin alkeet opituaan epäpoliitikoista tulee eduskuntaan juuri kurinalaisia rivipoliitikkoja.

Joka tapauksessa näyttää ilmeiseltä, että yleispoliitikkojen – tai Weberin ilmausta käyttäen, politiikalle elävien poliitikkojen (Weber 1919, 42-43) – osuus Suomen eduskunnassa on vähäinen. Olen laskenut, että eduskunnasta löytyy 10-20 yleispoliitikkoa – luultavasti eduskunnan työskentelyä tarkemmin seuraavat ja myös vähemmän näkyvien kansanedustajien toimintaa tuntevat henkilöt arvioisivat luvun hieman suuremmaksi. Tässä osuudessa tuskin on tapahtunut mitään suurta muutosta yksikamarisen eduskunnan aikana, osuus tuntuu vähäisemmältä kuin muissa länsieurooppalaisissa parlamenteissa.

Julkinen kuva siitä, mitä eduskunnassa tehdään ja voi tehdä, on ilmeisen harhainen. Esittämäni tulkinta eduskunnan ja kansanedustajien pelivaran eri ulottuvuuksista poikkeaa televisionkatsojaparadigman tuottamista mielikuvista siitä mitä kansanedustajat tekevät ja voisivat tehdä (ks. esim. Paakkunainen 1993). Kansanedustajistakaan kovin monet eivät identifioitu "poliitikoksi", päinvastoin monet poliitikoivat sekä vaaleissa että muussa julkisuudessa epäpoliittisuuden valtaosuudella ratsastaen. Perinteinen puolue- ja järjestötoiminta kykenee tuottamaan lähinnä rivipoliitikkoja, joista televisionkatsojille onkin tullut tavallaan saamattoman poliitikon perikuva. Tavallista on samalla Vennamon hengessä moittia muutamaa yleispoliitikkoa "pelin politiikasta".

Nykyiseen etabloidun politiikan ja poliitikkojen kritiikkiin yhdistyykin diffuusisti kaksi vastakkaista näkökulmaa: eduskunnassa on liikaa politiikkaa ja eduskunnassa on liian vähän politiikkaa. Molemmat liittyvät vaikutelmaan hallituksen vallan kasvusta eduskunnan vallan kustannuksella. Vaikka tämä tietysti pitää paikkansa siinä mielessä, että hallitukset eivät kaadu epäluottamuslauseisiin, eduskunta-aloitteet eivät mene läpi jne., se koskee tietysti vain koulukirjakäsitystä siitä, miten ja missä nämä valtasuhteet ilmenevät.

Pelivaran näkökulmasta katsoen olennaiset muutokset ovat aivan muualla. Hyvin perustein voi puoltaa näkemystä, että nykyisin hallitusten on enää mahdollonta "johtaa valtakunnan politiikkaa" samassa mielessä kuin aikaisemmin. Tästä on mm. Niklas Luhmann tunnetusti tehnyt päätelmän, että "politiikan" merkitys yleensä on vähentynyt (ks. esim. Luhmann 1993). Tämä nojaa kuitenkin hänen käsitykseensä politiikan voluntaristisesta luonteesta, jossa hallitussubjekti voisi tehdä mitä tahtoo, mitä vastaan hän oikeutetusti korostaa tapahtumisen kontingenssia. Kuitenkin juuri tässä voidaan nähdä politiikan tilaisuus, se että mikään ei mene ohjelman tai suunnitelman mukaisesti, antaa pelivaraa taitavalle politikoinnille.

Politiikan pelikenttien moninaistuminen ja moniaineksistuminen on vastaavasti uudelleen vahvistanut eduskunnan ja nimenomaan yksityisten kansanedustajien politikoinnin peliva-

raa. Mutta samalla politikoinnin pelitaidon erojen merkitys on kasvanut. Esimerkiksi kompromissien, kauppojen, pakettiratkaisujen jne. merkitys neuvotteluissa korostuu ja "suoraviivaiset linjaukset" tulevat entistä mahdottomammiksi. EU:n myötä politiikka on monikielistynyt siinä mielessä, että kielten ja kulttuurien eroilla sekä niiden historian ja muutostendenssien tuntemuksella operoivat tukinnanvaraisuudet tulevat poliitikkojen taidossa entisestä tärkeämmiksi.

Juuri se, että eduskunnassa on niin harvoja yleispoliitikkoja, on myös kasvattanut heidän suhteellista pelivaraansa. Muutaman "soololiijan" kontrollinkin kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää lisätä heidän vastapeluriensa, ts. politiikalle omistautuneiden ja politikointia taitavien poliitikkojen määrää eduskunnassa.

Kansanedustajien politiikan arviointi

Politologisessa tutkimuksessa, mm. edustajien haastatteluihin nojaavissa tutkimuksissa (ks. esim. Patschelt 1995), että mediamielikuvat "poliitikoista" ovat harhaanjohtavia. Kansanedustajatkin ovat mainettaan parempia. Kansanedustajien oman äänen esiinpääsy tutkimuksissa, heidän kielensä, käsitteistönsä ja argumentointinsa tutkiminen, onkin kansanedustajien poliittisen pelivaran analyysin kannalta tärkeää.

Eduskuntapolitikoinnin pelivaran ahtautta ja luonnetta koskevasta kuvasta ovat paljolti vastuussa kouluopetus, toimittajat ja tutkijat. Kouluissa edelleen annetaan harmonisoiva ja legalistinen kuva politiikasta "yhteisten asioiden hoitona" (ks. esim. Lukin 1994). Mediat tuottavat mielellään käsitystä siitä, että "poliitikot", ennen muuta kansanedustajat, ovat tyhmiä ja yksinkertaisia. Tämä on osa toimittajien omaa peliä, jossa he itse pyrkivät eräänlaisiksi superpoliitikoiksi tätä myöntämättä (ks. Kanerva 1997). Esimerkiksi iltapäivälehtien otsikoissahan briljeeraataan sillä, että "poliitikko" on syllistynyt rahanpesuun, bordellibisnekseen tms., vaikka kysymyksessä on ollut joku maaseutukaupungin valtuutettu.

Eduskuntavaalien ehdokasasettelu on yksipuolistunut siten, että päähuomio kiinnitetään siihen, tuleeko joku ehdokas valituksi vai ei. Valtakunnallista tai varsinkaan paikallista toi-

mitsija-aparaattia ei suurestikaan kiinnosta, mitä joku heidän vaaleissa menestynyt ehdokkaansa tekee eduskunnassa, ja mediajulkisuus suuntaa huomion juuri skandaaleihin. Näin ei ole ihmeäkään, että tulee tavaksi valitella kansanedustajien liian nopeaa vaihtuvuutta.

Parlamentaarisen kontrollin kannalta edustajien "performanssi" vaalikauden aikana on tärkein arviointikeino sekä uudelleenvalintaa harkittaessa että heidän poliittisen toimintansa laatua arvioitaessa (vrt. esim. Manin 1995, erit. 223-234). Istuvien kansanedustajien intressinä olisikin institutionalisoida heidän oman toimintansa ja sen poliittisen merkityksen raportointia ja arviointia sekä tästä julkista tiedottamista. Käytän tahallani yliopistoissa kirosanoiksi muodostuneita käsitteitä "raportointi" ja "arviointi", koska vika ei ole itse ideassa vaan toteutuksen muodossa ja kriteereissä. Sekä vuosi- että vaalikausiraportit antaisivat kansanedustajille tilaisuuden laajaan julkiseen itsearviointiin sekä yleisö-, tiedotusväline- ja tutkijakomenteille selkeän tekstuaalisen kiinnekohdan.

Tietysti tähän liittyy ongelmia mm. sen suhteen, että arviointiraportista voi muodostua itsetarkoitus, mutta ihan tyhjästä sitä ei voi kirjoittaa. Kriteereissä ei myöskään pitäisi syylistyä populismiin, ts. arvostamaan napinpaino-taitoa eli istunnoissa läsnäoloa, aloitetehtailua tms. Kansanedustajia olisikin arvioitava formaalisin kriteerein, eduskuntapolitiikan spesifin pelivaran, edustajien poliittisen kompetenssin ja parlamentaarisen pelitaidon näkökulmasta jättäen väljästi tilaa politikointityyliin moninaisuudelle.

Politiikan formaalisessa arvioinnissa tärkeintä olisi oppia ja opettaa ymmärtämään poliittisen toiminnan monikerroksisuutta ja hylätä "asiat asioina"-mentaliteetti. Poliitikot – em. ideaalityypin mielessä – ovat henkilöitä, jotka ovat vapautuneet naiivista "asialinjasta", oletuksesta että "ongelmat" ovat ratkaistavissa. He näkevät kysymysten ja niiden suhteiden problemaattisuuden ja ovat ainakin jossain määrin oppineet pelaamaan tällä. "Asioista" tulee poliittisia kysymyksiä tietyn pelivaraa osoittavan tai sitä aktualisoivan politisoinnin välityksellä, ja tällöin ne ovat kiertämättä yhteydessä valtaosuuksilla pelaamiseen ja

myös tämän henkilöulottuvuuksiin sekä muihin politisoituihin tai politisoitaviin kysymyksiin. Näitä yhteyksiä on tietysti helppo liioitella, mikä tuottaa usein huvittavia esimerkkejä esimerkiksi ministerien kotipaikkakuntien suosimisesta budjettipäätöksissä. Nämä esimerkit osoittavat ainoastaan sen problemaattisuutta, miten "asioiden" poliittiset yhteydet, mukaan lukien näiden kytkentöjen katkaisemisella politikointi, kulloinkin toimijoille ja tulkitsijoille näyttäytyvät.

Kansanedustajien arviointia vaikeuttaa, että kriteereitä ei voi kerralla asettaa ikuisiksi ajoiksi. Hannah Arendt onkin myöhäistuotannossaan (esim. 1982) konstruoinut ideaa uusien tilanteiden arvioinnista poliittisen arvostelukyvyllä spesifinä piirteenä, minkä perusteella voi mm. paremmin ymmärtää, kuinka konventionaalinen pelitaito joskus voikin muuntua epäpoliittisuuden ilmaisuksi.

Kriteerien problemaattisuus ja tulkinnanvaraisuus viittaa siihen, että kansanedustajien politiikan arvioinnissa politologeilla olisi tilaisuutensa julkiseen osallistumiseen. Tässä suhteessa yhteistyö tulee kysymykseen esimerkiksi eduskunnan puhemiehistön kanssa, niin arvioinnin käynnistämisen, kriteerien kuin toteutuksenkin tasolla.

Tietenkään politiikan arvioinnissa ei ole mahdollista asettaa "politiikan yläpuolelle". Päinvastoin arvioinnissa kaikki on kiistanalaisia, ja kansanedustajien arvioinnista tulee uusi proseduaalisella kontingenssilla politikoinnin kohde. Mutta tämä on ymmärrettävä poliittisen arvioinnin suureksi ansioksi, verrattuna esimerkiksi tiedearvioinnin objektiivisuuskuvitelmiin. Politologit eivät voi kuvitella edustavansa arvioinnissa mitään "objektiivista henkeä", vaan tietyssä mielessä heidän voi olettaa joutuvan systemaattisesti vastakkain kansanedustajien itsearvioinnin kanssa. Toisin sanoen voisi olettaa, että kansanedustaja-arvioinnissa ymmärrettävästi korostuu politiikan policy-ulottuvuus, ts. toiminnan "tuloksellisuus" puolueen tai edustajan oman "linjan" edistämiseksi. Sen sijaan politologien arvioinneissa korostuu polity-ulottuvuus erityisine pelivaroineen ja näiden muuntuvine rajoineen. Juuri tällainen formaali arviointi nykikeskustelusta lähes kokonaan puuttuu.

Vastaavaa arviointia voisi soveltaa jo ehdokasasettelun, kampanjaretoriikan ja ehdokkaiden julkisen esittelyn tasoilla myös kansanedustajaehdokkaisiin. Näin ainakin saataisiin omien tai toisten "nytpä-minäkin-haluan-eduskuntaan"-päähänpistoja vähenemään ja edes jotenkin vahvistettua käsitystä, että eduskunnassa ennen muuta politikoidaan.

Instituutiomuutosesityksiä

Arviointiehdotusten rinnalle tarvitaan kuitenkin institutionaaliakin muutoksia. Millaisilla muutoksilla voitaisiin vahvistaa yleispolitiikkojen asemaa eduskunnassa ja puolueissa, sitä on mahdoton sanoa. Kommentoin kuitenkin kriittisesti kahta ehdotusta ja avaen keskustelun kolmannesta.

Vanha, etenkin sosialidemokraattien suosima ehdotus on palata eduskuntavaaleissa ns. pitkien listojen käyttöön ja siten vähentää niiden henkilövaaliluonnetta. Tämä tuskin lisääisi yleispolitiikkojen osuutta eduskunnassa: se tukisi rivipoliitikkoja, joiden toimintaa puoluejohto ja järjestöaparaatti kontrolloi. Tämä muutos vahvistaisi kuvaa eduskunnasta kumileimasimena, jossa yksityisten kansanedustajien aloitteellisuudelle ja juonikkaalle politikointitaidoille jäisi entistä vähemmän pelivaraa.

En pidä myöskään reaalisenä tai toivottavana jäsenpuolueiden paluuta (toisinkin Sami Borg 1997). Puoluelaitoksen rituaalit, seremoniat, hierarkiat ja konventiot kuuluvat peruuttamattomasti menneisyyteen, ja niiden ylläpitäjät vaikeuttavat parlamentaarisen politikoinnin uudistamista. Puolueiden jäsenkato on jaloillaan äänestämistä, joka vetää pohjaa myös vanhoilta päätoimisen "politiikasta elämisen" muodoilta. Esimerkiksi vihreiden puolueiden ongelma onkin siinä, että "puoluejäsenyyttä" ei ole vielä kukaan korvattu vähemmän "kuulumista" ja "meikäläisyyttä" edellyttävillä, mutta silti intensiivisen politikoinnin puolueen liepeillä mahdollistavilla "kannattamisen" pelikentillä. Uusia yleispolitiikkoja ei rekrytoida puolueille järjestöjen rivipoliitikoista vaan joko teemapolitikoista tai henkilöistä, jotka ovat oppineet politikoimaan puolueista riippumatta.

Oma suositukseni vahvistaa eduskunnan val-

taa koskee presidentin vaaalia. Bonapartistien pyrkimysten poissulkemiseksi olisi tärkeää rajoittaa presidentinvaalin ehdokasasettelua yleispolitiikkoja tukevaan suuntaan. Nyrkkisäännöksi sopiva kriteeri voisi olla, että presidenttiehdokkuus rajoitetaan joko istuvan tai jonkin aikaisemman eduskunnan jäseniin. Kun eduskunnassa – riippumatta siitä, millainen on valituksi tulleen henkilön tausta suhteessa politiikkaan – jonkinasteinen politikoinnin välttäminen on vaikeaa, tämä takaisi presidenttiehdokkaille edes jonkinlaisen kokemuksen siitä. Tämä merkitsisi myös sen varmistamista, että puolueiden johtavat poliitikot tes-

taavat kannatustaan eduskuntavaaleissa ja harjaantuvat parlamentaarisen politiikan käytäntöihin ehtona "presidentiaabelin" politiikon statuksen saavuttamiselle.

VIIITTEET

- Arendt, Hannah (1982): *Lectures on Kant's Political Philosophy*. Toim. Ronald Beiner. The University of Chicago Press, Chicago.
- Borg, Sami (1997): Demokratia tarvitsee jäsenpuolueita. *Helsingin Sanomat* 30.6.1997.
- Kanerva, Jukka (1997): *Intimacy, Character and Issues in a Presidential Campaign*. Jyväskylä Studies in Communications.
- Luhmann, Niklas (1993): Die Unbeliebtheit der politischen Parteien. Teoksessa Siegfried Unseld (toim.): *Politik ohne Projekt* 43-53. Suhrkamp, Frankfurt/M.
- Lukin, Eero (1994): Valmis maailma. Tutkimus lukion yhteiskuntaopin oppikirjoista. Valtio-opin pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Manin, Bernard (1995): *Principes du gouvernement représentatif*. Calmann-Lévy, Pariisi.
- Paakkunainen, Kari (1993): The apolitical youth: a re-examination of a thesis. Teoksessa Kari Palonen & Tuija Parvikko (toim.): *Reading the political*. Valtiotieteellinen yhdistys, Helsinki.
- Palonen, Kari (1993): Introduction: From policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Kari Palonen & Tuija Parvikko (toim.): *Reading the political*, 6-16. Valtiotieteellinen yhdistys, Helsinki.
- Patschelt, Werner (1995): Politiker und ihre Sprache. Teoksessa Andreas Dörner & Ludgera Vogt (toim.): *Sprache des Parlaments und Semiotik der Demokratie*. de Gruyter, Berlin.
- Pocock, J.G.A. (1975): *The Machiavellian Moment*. Princeton UP, Princeton.
- Weber, Max (1919): Politik als Beruf. *Max-Weber-Studienausgabe*, Bd. I/17. Mohr 1994, Tübingen.